భాగం 13 మానవతామూర్తి వీరేశలింగం (సాహిత్యవ్యాసం)

విషయక్రమం

13.0 ఉద్దేశం
13.1 ప్రవేశిక
13.2 పాఠ్యం 'మానవతామూర్తి వీరేశలింగం' (సాహిత్య వ్యాసం: జీవితచరిత్ర రేఖాచిత్రం)
13.3 పాఠ్యసారాంశం
ఆకళింపు ప్రశ్నలు
13.4 తెలుసుకోదగిన అంశాలు
అభ్యాసాలు చేయండి
13.5 ముఖ్య విషయాలను గుర్తుంచుకుందాం
అభ్యాసాలకు మాదిరి జవాబులు

13.0 ఉద్దేశం

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిరాసిన సాహిత్య వ్యాసం మానవతామూర్తి వీరేశలింగం ఈ భాగంలో చదవబోతున్న పాఠ్యం. సాహిత్య రచనల్లో కవిత్వస్పర్శ ఉన్న ఆత్మీయమైన శైలి ఏరకంగా ఉంటుందో ఈ భాగం ద్వారా విశ్లేషించటం నేర్చుకుంటారు.

13.1 ప్రవేశిక

హితం కలిగించేది, ఆనందం కలిగించేది సాహిత్యం. సాహిత్యం వ్యక్తిని వికాసవంతునిగా, సంస్కార వరునిగా చేస్తుంది.

ఇది పద్యరూపంలోనో, గద్యరూపంలోనో, పద్యగద్యాలు కలిసిన 'చంపూ' రూపంలోనో ఎట్లాగైనా ఉండవచ్చు మరోరకంగా వర్గీకరిస్తే వినేరూపంలోనో (శ్రవ్య), చూచే రూపంలోనో (దృశ్య) ఉండవచ్చు. దృశ్య రూపంలో ఉండేది నాటక వాఙ్మయం.

పూర్వకాలంలో పురాణాలూ, ఇతిహాసాలూ, కావ్యాలూ, శతకాలూ, యక్షగానాలూ-ఇట్లా సాహిత్యంలో వైవిధ్యం ఉండేది. ఆధునిక కాలంలో క్రమక్రమంగా వచనానికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం వచ్చింది. వచన వాఙ్మయంలోనూ నవలలూ, కథలూ, కథానికలూ వ్యాసాలూ, లేఖాసాహిత్యమూ, మొదలయిన వివిధ శాఖలు వచ్చినాయి. ఈ రూపాలనే 'ప్రక్రియలు' అంటారు. సాహిత్య ప్రక్రియలలో 'వ్యాసం' ఒకటి అని గమనించారు కదా! వ్యాసం ఏ విషయంపైనైనా రాయవచ్చు. విజ్ఞానం కోసం, విమర్శ కోసం, విశదీకరణకోసం, వినోదం కోసం — ఎందుకైనా రాయవచ్చు. వ్యాసం స్వరూపం, శైలి మొదలయినవి ఎందుకోసం, ఏ తరగతి పాఠకులను ఉద్దేశించి రాస్తున్నాము అనే అంశాలపైన ఆధారపడిఉంటాయి. ఇంతకు ముందు మీరు కొన్ని వ్యాసాలు చదివారు. వాటికీ, ఇప్పుడు చదవబోయే వ్యాసానికీ మీరు కొన్ని భేదాలు గమనించవచ్చు. విమర్శ, విజ్ఞాన విషయాలను అందించటం కోసం రాసినవి ఆ వ్యాసాలయితే, 'అనుభూతి' ప్రధానంగా సాహిత్యపు విలువలు ప్రధానంగా రాసినది ఈ వ్యాసం.

పాఠ్యరచయిత దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి (1897-1980) ప్రముఖ భావకవి. తెలుగులో భావకవిత్వం అని పేరు పొందిన కాల్పనిక కవిత్వధోరణి 1920-1940 మధ్య కాలంలో వ్యాప్తి పొందింది. భావకవిత్వానికి బలమైన సంకేతం దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి. ఆయన పేరు భావకవిత్వానికి పర్యాయమైంది. కృష్ణపక్షం, ఊర్వశి, ప్రవాసం — ఈ మూడు రచనలూ కృష్ణశాస్త్రికి ఖ్యాతి తెచ్చాయి. ఆయన గేయ రచయిత. గేయనాటికాకర్త. చలనచిత్ర గీత రచయిత. వ్యాసకర్త. పద్యం రాసినా, వచనం రాసినా ఇది కృష్ణశాస్త్రి రచన అని చెప్పకుండానే తెలిసిపోయే ఆత్మముద్ర ఉన్న శైలి ఆయన రచనల్లో కన్పిస్తుంది.

రఘుపతి వెంకటరత్నం శిష్యుడు కృష్ణశాస్త్రి. బ్రహ్మసమాజ అభిమాని. ఆంధ్రదేశపు సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవానికి కృషి చేసిన సాహిత్యోద్యమకారుడూ సాంఘిక దురాచారాలకు వ్యతిరేకంగా పోరాడిన సంస్కర్తా అయిన కందుకూరి వీరేశలింగం (1848-1919) అంటే కృష్ణశాస్త్రికి అపారక్గౌరవం.

కందుకూరి వీరేశలింగం మన సమాజంలో స్త్రీల స్థితిని మెరుగు పరచడానికి తనవంతు కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించిన మానవతామూర్తి. సాహిత్యాన్ని సామాజిక సంస్కరణ కోసం వాడుకున్న ప్రగతిశీలి. కొత్త సాహిత్య రూపాలను తెలుగులోకి తెచ్చిన సాహిత్య రూపస్రష్ట. అటువంటి వీరేశలింగానికి కృష్ణశాస్త్రి నివాళి మనం చదవబోతున్న పాఠ్యం.

కృష్ణశాస్త్రి రచనా పద్ధతి మనసును ఆకట్టుకునేది. ఆయనే ఎదురుగా నిలబడి తన దృఢమైన అభిప్రాయాలను మనకు ఆత్మీయంగా చెబుతున్నట్లు అన్పిస్తుంది. చెపుతున్న విషయం ఆయన మనసంతా నిండి ఉన్నట్లూ ఆయన లాగానే మనమూ ఆ విషయాన్ని అంతగా అనుభవించాలి అన్నట్లూ అన్పిస్తుంది.

కృష్ణశాస్త్రి వాక్యాలలో ప్రత్యేకత ధ్వని మాధుర్యం సమతూకం గల పదాలను క్రమంగా వాడటం ద్వారా. ఒకే రకం ధ్వనిలో మొదలయ్యే మాటలను మధ్యమధ్యలో వాడటం ద్వారా ఆయన ధ్వని మాధుర్యాన్ని సాధిస్తారు. ఆయన వచన శైలిలో కవిత్వంలోలాగే ఊహాలోకాన్ని స్ఫురింపచేసే కాల్పనిక లక్షణం ఉంటుంది. ఒక ఉద్వేగం ఉంటుంది.

ఇప్పుడు పాఠ్యాన్ని చదువుదాం:

13.2 మానవతామూర్తి — వీరేశలింగం

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి

వీరేశలింగమూ, నా గురుదేవుడు వేంకటరత్నమూ నా మనస్సులో నిలిచినప్పుడు ఎంతో చెప్పాలని ఉంటుంది. ఎన్తెంతో!

బ్రతికున్నప్పుడు మహాపురుషులను గొప్పవారు అని స్వీకరించడానికి మనస్సు నసేమిరా ఒప్పుకోదు. వారిలో కూడా మరోలాగే సమానంగా ప్రతి దినమూ, ప్రతి నిమిషమూ రోగాలూ రొష్టులూ, రాగాలూ ద్వేషాలూ అన్నీ కనబడి, మనకన్న వారు అధికులని అనిపించదు.

ఇక గతించిన మహాపురుషులను కూడా ఖచ్చితంగా, సరిగ్గా విలువ కట్టలేము.

వారిని దేవపదవికయినా ఎత్తుతాము. లేదా, ''ఔను, కాదు'' అన్నట్లు వారికి ఒక చిన్న సర్టిఫికెట్టు అయినా యిచ్చి తోసేస్తాము — ''గొప్ప సంఘ సంస్కర్త'' అనో, మరేదో అనో!

రామమోహనరాయలు అంటే ''విలియం బెంటింక్ సాయంతో సహగమనమును మాన్పించెను'' అంటాం దిక్కుమాలిన టెక్స్టుబుక్‌లో అంతే ఉంది. అది అప్పగించేస్తాం. ఆయన సమగ్ర భారతాభ్యున్నతికి ఏ విధంగా మూలపురుషుడో, ఆయన ఏలాగున నవయుగానికి ప్రవక్తో, తొలి విశ్వమానవుడో (యూనివర్సల్ మాన్) ఆయన చూపించిన గమ్యస్థానాన్ని ఇంకా స్పష్టంగా దర్శించలేక, లోకం యావత్తూ అటు కదిలి నడవడానికి గిలగిల లాడుతూ, కిందా మీదా పడుతూ, ఎలాగ ప్రయత్నం చేస్తూందో తెలుసుకోలేము.

అలాగే, వీరేశలింగం అనగానే, ''ఆయన విధవా వివాహములు చేయించెను. అనేక గ్రంథములు వ్రాసెను. తెలుగులో మొదటి నవల రచించెను. ఆంధ్రకవుల చరిత్ర వ్రాసెను. ఆయన ధైర్యశాలి. సంఘాన్ని ఎదిరించెను'' అంటూ ఒకటేపాట పాడి ఊరుకుంటాం.

అంతేగాని
అభిన వాంధ్ర శుభోదయ ప్రాప్తి కెల్ల
మూల పురుషుండొకండె, విశాలదృష్టి
ఆ మహర్షినాటిన మహోద్యమలతికలె
నూన పల్లవతతి మోసె...............
అని గ్రహించము.

సాహిత్యక్షేత్రంలో, సంస్కరణమార్గంలో, సేవా వీధిలో, రాజకీయ రంగంలో, కృష్ణా గౌతమీ తుంగభద్రా ఘట్టాల్లో, సాగరతీరాల్లో, వనుల్లో, గనుల్లో, కేదారాలలో, కార్ఖానాలలో ప్రబుద్ధమైన చైతన్యంతో దాదాపు నాలుగుకోట్ల ఆంధ్ర ప్రజలు నేడు అవిశ్రాంత కార్యోత్సవంలో మునిగి ఉన్నదంటే, ఆ దుర్వార కర్మధారకు జన్మస్థానం యుగకర్త, ప్రవక్త అయిన వీరేశలింగం.

వీరేశలింగం నాసికాత్ర్యంబకం. నవ్యాంధ్ర జీవితం అఖండగౌతమి. నూరేళ్ల ఈ మధ్య ఉన్న తెలుగు వారందరూ, వారికి తెలియకుండానో, తెలిసో వీరేశలింగంలో ఉన్నారు — అందరూ, అందరూను!
వీరేశలింగం విధవా వివాహోద్యమం, మరో ఉద్యమం లేవదేసి నడిపించాడంటే, దాని అర్థం అంతేనా?
అంతే అయితే, అందరూ ఆ ఉద్యమాన్ని హర్షించే ఈ రోజులలో ఇంకా ఎందుకు అముదం లాగున ఆ మాటే అనడం?
ఆయన పని ఏనాడో అయిపోయిందన్నమాట!

ఊహు-అది కాదండి! ఆ ఉద్యమం నడిపిస్తూ ఆయన ఆంధ్రజనాన్ని ఈ విధంగా హెచ్చరించారన్న మాట:

''ఇదిగో, ఇది మన జాతి. ఇది ప్రస్తుతం తెగ కుళ్లి ఉంది. దీనిలో మౌఢ్యం, అంధకారం, కల్మషం, కౌటిల్యం, దాస్యం చిక్కగా మూగిపోయి ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు చూడండి-బాల విధవల దుస్థితి. ఈ హరిజనుల దుర్దశ, ఈ కలావంతుల హేయపద్ధతి! వీటి నన్నిటినీ, ఇంకా ఇట్టివాటిని ఎన్నిటినో మనం తొలగించి పారెయ్యక పోతే ఎలాగ? దాస్యాలన్నిటిలోనూ మనోదాస్యం మరీ చెడ్డది. అది వదిలించు కోకపోతే ఎలాగ? ముందు నీ మనస్సును కట్టిపెట్టిన సంకెల తెంచేస్తాను. కొన్ని సంస్థలూ, ఆచారాలూ మనకు ప్రియతమమైపోయాయి. అవి మనకు సంకెళ్లని అనలే తెలియదు. నీకు భయం లేదు. వానిని బద్దలు కొట్టెయ్, భయమెందుకు? సత్యానికి భయమేమిటి? ధర్మం, న్యాయం, కరుణ-వీటికి బెదురేమిటి? ఇదిగో నా వైపు చూడండి! ఇలాగ! ఇదుగో, ముందు ఈ సంకెల బద్దలు కొట్టి చూపిస్తున్నా నిర్భయంగా! చూసేరా! ఇలాగే ముందు ముందు సంకెళ్ళ నన్నిటినీ మీరు తెంచి పారెయ్యాలి!

''బాబు, దుమ్ము ధూళి
మూసెను తిమిరాళి!
మాసె నీ హవేలీ!
పురాణ మీ దివాణం, చెడి
బూజు పట్టకుండా -
తెరవండీ తలుపులు!''

అంటూ కర్కశమైనా కరుణార్ద్రమైన హస్తంతో, కోట్ల జనాన్ని ఫెళ్లుమని కొట్టి, లేపి, నిలబెట్టాడన్నమాట!

కనుక వీరేశలింగం 'విద్యాసాగర్' లాగ వట్టి సంస్కర్త మాత్రమే కాదు.

రామమోహనరాయలాగ ప్రవక్త. యుగకర్త.

ఒక గొప్ప విద్వాంసుడూ, విజ్ఞుడూ ఆయన్ని బసవేశ్వరునితో పోలుస్తాడు.

వీరేశలింగాన్ని కీర్తిస్తూ, "ఆయన ఒక మహావ్యక్తి మాత్రమే కాదు-ఆయన ఒక గొప్ప సంస్థ" అనీ, ఒక "మహోద్యమం" అనీ కొందరు అంటూంటారు: అబ్బే! సంస్థలన్నీ ఆయనే! ఉద్యమాలన్నీ ఆయనే! జనం అంతా కలిసిన జనశక్తి ఆయనే కనుక.

వీరేశలింగం ప్రజ!
వీరేశలింగం మంది, కోట్ల మంది.

వ్యక్తికి కులం ఉంది, ప్రజలకు లేదు. వ్యక్తికి ఒక మతం ఉంది. జనానికి లేదు. వ్యక్తికి వయస్సు ఉంది, మందికి లేదు. మందికి జనన మరణాలు లేవు, ఉద్యమాలన్నీ కలిపి ప్రజవి.

అది జీవద్వాహిని, అది భాద్రపదంలో గోదావరి, నిత్యమూ జీవనము నింపుకుంటూ సాగిపోవడమే!

వీరేశలింగం కేవలమూ ప్రజ కూడా కాడు.

వీరేశలింగం మానవత.
అప్రతిహతమైన ఆయన బలమంతా ఆ మానవతలోనే ఉంది. ప్రబుద్ధమైన నవయుగ ప్రజాశక్తి, అణువు వంటి ఆ అర్భక మూర్తిలో ఇమిడి ఉండి, క్రుద్ధ గౌతమిలాగ, రుద్ర ప్రభంజనంలాగ, ఆటంకాలన్నిటినీ తుడిచిపెట్టి సాగిపోయింది.

ఎందరో తెలియక అంటారూ — 'వీరేశలింగం ఒక్కడూ, నూరేళ్ల క్రితం సంఘ తిరస్కృతికీ, మృతికీ కూడా భయపడకుండా, ఒక్కడూ, ఒక్కడే, ఎలాగ నిలిచి జయించాడండీ? అసలు సంఘాన్నికంతకి అడుగున ఉన్నవాడు స్కూలుమేస్టరు. వాళ్ళలో అట్టడుగున ఉన్నవాడు తెలుగు పండితుడు, వీరేశలింగం అట్టి తెలుగు పండితుడు. అంత కలవాడు కాడు. వట్టి అర్భకుడు. ధనికుల్నీ అధికారుల్నీ బలశాలుల్నీ, పండితుల్నీ, అందరినీ, సంఘాన్నంతనీ ఒక్కడూ ఎదిరించి ఎలాగ జయించాడండి?" అని. ఒక్క విధంగా చూస్తే అది నిజంకాదు.

ఆయన్ని చుట్టుముట్టి పీడించిన వాళ్లకే బలమూ తక్కువ, సంఖ్యాబలమూ తక్కువ అంటాను.

కన్నూ నోరూలేని ప్రజ తెలిసో తెలియకో వీరేశలింగం పక్షమే: ప్రజది ఎప్పుడూ భవిష్యత్కాలం వీరేశలింగంది రాబోయేకాలం: ఆయన ప్రతి కక్షులది, పావం, పోయేకాలం: వాళ్ళది శైథిల్యం, ఆయనది చైతన్యం.
చిదికి బీటలువారి కూలిపోతున్న మందిరాన్ని వాళ్లు "వదలము" అన్నారు. ఆయన వాళ్లను కూడా పట్టుకుని కొత్త మందిరములోనికి తీసుకుపోయి తీరతానన్నాడు కనుక వాళ్ల పక్షమే బలహీనమైనది.
ఇక్కడ ఒక్కమాట:

ఆయనకు అలవి కాని కోపం ఉండేదనిపించేది అందరికీ. రాజు అవనీ, రెడ్డి అవనీ, ఎంత మేటి అయినా, ఆయన ఎదుట కుంచుకుపోయి, వెనక్కి తగ్గి నిలబడేవాడు — సత్యం సమక్షాన అసత్యపు నీడలాగ, చీకటి మసకలాగ, ఎక్కడో ఏ కొంచమో మాలిన్యం ఉన్న వ్యక్తిలాగ!

అయితే అది కోపం కాదంటాను నేను. ఆయన చేత అంత పని చేయించిందే కరుణ అయెను:

అది తొందర — impatience!

ఎంతో పని చేయవలసి ఉంది! ఏమో ఎన్నేళ్లు జీవిస్తాడో! ఎటు చూసినా సమాజం కుళ్ళి ఉంది Aegean stables లాగు. అంతులేని మాలిన్యం — త్వరగా త్వరగా, త్వరత్వరగా తాను ఎంతో పనిచేసి మరీ వెళ్లిపోవాలి. ప్రతీవిషయమూ ప్రతీ ఒక్కనికీ, వాద ప్రతివాదాలు చేస్తూ నచ్చచెప్తూతూ పోతానంటే ఎప్పటికి తెలడం? ఏం తేలడం? "చెయ్"! అంతే! "ఊ! నడు!" అంతే! తొందర! తొందర! తొందర!

భయంకరమైన, తీవ్రాతితీవ్రమైన ఆ కార్యోత్సవంలో ఆయనకు మరణించడానికి తీరిక లేకపోయింది.

లేకపోతే ఆ దుర్బల శరీరం చిన్నతనంలోనే రాలిపోయి ఉండేది.

ఆయన జీవితానికి స్థిమితం లేదు. ఎప్పుడూనడకే! వట్టి కదలిక కాదు- అది మనది. పట్టినడకకు గమ్యస్థానమూ ఉండదు: తీర్చిదిద్దిన మార్గమూ ఉండదు.

మనమందరమూ సాధారణంగా చూపు ఒకవైపూ నడక మరియొకవైపూ ఉన్నట్లు ఉంటాం. కొందరం శరీరం గదిలోనూ, తల కిటికీలో నుంచి ముందుకు చాపినట్టూ ఉంటాం.

ఆ ద్రష్టకు, ఆ మహర్షికి లక్ష్యం, గమ్యస్థానం సుస్పష్టం, కనుక ఏ చెయ్యో, కాలో, ముక్కో ముందుకు చాపి ఆ కాస్తా ప్రగతి అనుకోక, మనిషి మనిషే పూర్తిగా ముందుకు నడవాలన్నాడు: సమాజం కూడా అలాగ నడవాలన్నాడు.

ఒక్కొక్కప్పుడు మాకు అనిపించేది — ఆ ప్రచండునిలో ఎక్కడయినా చల్లదనమూ, తీయదనమూ ఉన్నాయా అని!

అలాగ అనుకోవడం మా దృష్టిలోపం.

ఆయనలో తండ్రితనమూ, తల్లితనమూ రెండూ కూడా ఉండేవి.

అనాథనూ, అభాగినినీ రక్షించింది ఆ రెండో గుణమే!

ఆ రెండోగుణం రాజ్యలక్ష్మమ్మ — ఆయన భార్య. ఆమెకు ఆయన మీద అమోఘమైన ప్రభావముండేది. ఆమె కరస్పర్శ మృధుభాషణ ఆయనను ఎంతగా సాంత్వన పరచేవో ఆయన చరిత్ర ఎరుగున్న వాళ్లకు తెలుస్తుంది!

ఆమె చనిపోయాక మరీని! ఆయన అంతరంగంలోని ఆమె నివాసమేర్పరచుకుంది. అప్పుడు స్త్రీ పురుష ప్రకృతులు రెండూ ఆయనలో కలిసిపోయి నిండిపోయాయి. భార్య పోయిన తర్వాత రవీంద్రుడు ఒక గేయంలో అదే అంటాడు.

తుది దినాల్లో ద్విజేంద్రలాల్ రాయ్ వ్రాసిన చంద్రగుప్త నాటకంలోని చాణక్యుని వలె వీరేశలింగం కనిపిస్తాడు. ఎన్నడో పరమపదించిన భార్యను పదే పదే ఆహ్వానిస్తూ "నీ వేమంటావు? ఈ పని చెయ్యనా!" అని అడుగుతూ, అడుగడుగూ వేస్తూన్నట్లు!

ఇక్కడ ఒక్క మాట!

వీరేశలింగం గారిని గురించి స్మరించినప్పుడల్లా మా గురుదేవులు శ్రీ వేకంకటరత్నానాయుడు గార్ని గురించి కూడా చెప్పుకోకుండా ఉండలేను.

దాదాపు అరవై అయిదు సంవత్సరాల క్రితం ఒక ప్రముఖ ఉత్తర భారత పత్రిక వీరిద్దరినీ కీర్తిస్తూ, "దక్షిణ భారతాకాశాన్ని నేడు రెండు జ్యోతిర్మండలాలు ప్రకాశింపజేస్తూ ఏలుతున్నాయి. వీరుడైన వీరేశలింగం పంతులు, రుషి అయిన వేంకటరత్నం నాయుడు" అని వ్రాసింది.

వీరేశలింగం వేంకటరత్నం కంటే ఎక్కువ నవ్యుడని అనిపిస్తుంది. వీరేశలింగమే ప్రబుద్ధ ప్రజ.

భవిష్యత్తు ఆయన!
వీరేశలింగం యుగం ఆయన చనిపోయాక ఇప్పుడిప్పుడే ప్రారంభమయినట్టు తోస్తుంది.

వేంకటరత్నం దూర భవిష్యత్తులోనికి దృష్టి సారించినా, తన శిష్యులకు అంతవరకూ మార్గాన్ని పరచి చూపించిన, తాను మాత్రం యుగ ప్రాంగణాన నిలబడ్డ ఉపదేశకుడిలాగ దర్శనమిస్తాడు.

వీరేశలింగం పంచభూతాలకూ ప్రబలాగే సన్నిహితుడు. కోపాలు, తాపాలూ, తిక్కలూ, అనురాగాలూ, ద్వేషాలూ - వీటితో జనం లాగే నేలపైనా, ధూళిలోనూ నిలిచి, ఒక్క నిమిషం విశ్రాంతి లేక, ఒక్క కనురెప్ప విశ్రాంతి నియ్యక, పదిమందిని తిడుతూ, కొడుతూ, తాను పడి పడుతూ, ఆందోళన పరుస్తూ, యుద్ధం చేస్తూ పోతూన్నట్టుంటాడు.

వేంకటరత్నం ఉదాత్తుడులాగ, అంటే aristocrat లాగా దర్శనమిస్తాడు. ఎప్పుడూ సైనాయ్ పర్వత శిఖరం నుంచి, ఒక విశిష్ట సంస్కార అధిక్యత మీద నుంచి దిగినట్టుంటాడు.

వీరేశలింగం పీడిత మానవ జగత్తులో నిలబడి, దానికి జరిగే అన్యాయాన్ని కోసిపారేసి, ఎదిరించిన వారిని తుడిచి పారేస్తానంటాడు.

వేంకటరత్న అనాథలకోసం, అభాగినులకోసం తల్లిలాగ తండ్రిలాగ అప్యాయంగా చేతులు చాపుతూ, ఓదారుస్తూ వంగుతున్నట్టుంటాడు.

వీరేశలింగం, "ఛీ! ఇది అన్యాయం! జరగడానికి వీల్లేదు. చూస్తానెవరు వస్తారో! దీన్ని ఖండించి పారేస్తాను" అంటాడు.

వేంకటరత్నం, "అబ్బా! పాపం ఈ దిక్కుమాలిన వాళ్లు ఎలా ఉన్నారో!" అనే ప్రేమమూర్తిలాగ ఉంటాడు!

వీరేశలింగం నడిపిన ఉద్యమాలలో ప్రధానమైనది విధవా పునర్వివాహం. లోకంలో తీవ్రమైన యుద్ధాలకు కారణం అయిందది.

వెంకటరత్నం తలపెట్టిన ఉద్యమాలలో, సంస్థలలో ముఖ్యమైనవి కళావంతుల సముద్ధరణం, అనాథ శరణాలయమూను.

> ఇవి వద్దని ఎవరు పోరాడగలరు?
>
> ఒక్కొక్కప్పుడు వీరేశలింగం యొక్క దైవం దండధారీ, సమవర్తీ ఆయన లోక శాసకుడనిపిస్తుంది.

అయితే వీరేశలింగంలో ప్రేమభక్తులు లేవని కాదు. వేంకటరత్నంలో కార్యతత్పరత లేదనీ కాదు.

కానీ వీరేశలింగం జీవితచరిత్ర అవిశ్రాంత కార్యోత్సవం లాగ ఉంటుంది. -భారతంలో ఒక వీర మానవుని కథలాగా సామాన్య హృదయాలను ఆవేశపరచే తీవ్రసంఘటనలతో నిండి!

వేంకటరత్నం జీవితచరిత్ర భాగవతంలోని భక్తుని గాథలా ఉంటుంది - స్థూలంగా కనబడని, పట్టుకు దొరకని లక్ష్యాలు, అనేక ఆవేశాలూ, వేదనలూ - అలాటి వాటితో నిండి!

వీరేశలింగం కథ నాటక రచనకూ, చలనచిత్ర నిర్మాణానికీ ఇట్టే లొంగుతుంది. వేంకటరత్నం కథ లలా లొంగదు; అది భావకావ్యం, కీర్తన! మొదటిది ఎక్కువ జనరంజకం —ముఖ్యంగా ఈ నేటి కాలంలో.

వీరేశలింగం నవమానవుడు, రాగల కాలంలో మానవుడు బుద్ధీ, హృదయమూ రెంటినీ బాగా ఉపయోగించుకోవాలి. ఇది విజ్ఞానయుగం. మానవుడు పశువుకాడు. ఏ విషయాన్నైనా స్వంతంగా తన మెదడును ఉపయోగించి పరిశీలించి, తూచి సత్యం తెల్సుకోవాలి. మరి కవి అన్నట్టు, ప్రాక్పశ్చిమాలు రెండూ ఒకే ఒక హృదయం యొక్క రెండు స్పందాలయిపోయినప్పుడు మానవులందరూ ఒకే ఒక ప్రేమపాశంతో కట్టబడి, ఒకే ఒక విశ్వవిశాల సంసారంలో ఇమిడి శాంతంగా సుఖంగా బ్రతకాలి! భగవంతుడికి రెండు కళ్లున్నాయి అంటారు పురాణాలు - సూర్యుడూ చంద్రుడూ, మానవునకూ, ఉన్నవాడికి రెండుకళ్లే - బుద్ధీ, హృదయం (reason, love) ఈ రెంటిలో దేనికి లోపం వచ్చినా నవమానవుడు ఈ జగత్తులో యిమడలేడన్నది వీరేశలింగం సందేశం. ఆయనది మానవతాధర్మం!

మెథోడిస్టు (Methodist) మత ప్రచారకుడైన John Wesley ని గూర్చి ఒక కథ ఉంది. ఆయనకు ఒకసారి ఒక vision - ఒక సాక్షాత్కారం కలిగింది. Wesley స్వర్గద్వారం దగ్గర ప్రవేశంకోసం నిలబడ్డాడు. "నీ వెవరవు?" అని ద్వార పాలకుడు ప్రశ్నించాడు. "I am a Wesleyan." నేను వెస్లీ ధర్మ సంప్రదాయానికి చెందినవాణ్ణి.", అని జవాబిచ్చాడు. "మేము వాళ్లెవరో వినలేదు" అన్నాడు ద్వారపాలకుడు. "పోనీ ఇక్కడ ప్రొటెస్టెంట్ మతం వాళ్లు ఉన్నారా?" అని ప్రశ్నించాడు వెస్లీ. మళ్లీ "ఊహు" అన్నాడు ద్వార పాలకుడు. 'క్రైస్తవులు?, "ఒక్కరూ లేరు!" "మరెవ్వరున్నారు?" "విశ్వాసులు - believers" అన్నాడు ద్వారపాలకుడు.

స్వర్గద్వారం అంటూ ఉంటే, అక్కడ ఓ ద్వారపాలకుడంటూ ఉంటే, మొదటనే "మానవుణ్ణి" అని చెప్పి వీరేశలింగం నమ్మకంగా లోపలికి వెళ్లిపోయి ఉంటాడు.

"భారతేర్ మహామానవేర్ సాగర్ తీరే" అంటాడు కవిరాజరాజు రవీంద్రుడు. మానవ మహాసాగరం అంటాడు; ఎంత నిజం ఈ మాట! ......

సుఖాలూ, దుఃఖాలూ, మహాకల్లోలాలూ, ఆందోళనలూ, ఆలింగనలూ, అలజడులూ, ప్రళయ యుద్ధాలూ, మారణహోమాలూ, పండుగలూ, పబ్బాలూ, వేడుకలూ, ఆశలూ, ఆనందాలూ - వీటితో ఈ మానవ మహాసాగర మధ్యాన నవయుగారంభవేళ నిలబడిన నవమానవుడు universal man తెలుగు నాట వీరేశలింగం.

అలాగ నిలబడి ఇలాగ అన్నట్లు నాకు తోస్తుంది:

"ఓ మానవుడా; నవమానవుడా! నీది - అంటే నీ బదులు, నాది ధర్మ సమరం సుమా! నీవు సాధించే విజయం సామాన్యమైంది కాదు. నిన్ను నీచపరచేది కాదు ఆ విజయం. దాని వల్ల

లభించే ప్రభావం నీ హస్తాల్లోనే గుప్తపరచుకోలేవు. నీది ధర్మనమరమయితే నీ అస్త్రాలు కూడా ధర్మయోధునికి ఉచితమైనవే! నీకు ఆగ్రహం వనికిరాదు. ద్వేషం వనికిరాదు. సైన్యం, అత్పత్వం, అనత్యం, పిరికితనం నీ దగ్గరకు రానివ్వకూడదు. ఉషస్సులో తొంగిచూసే ఆశ నీది. ప్రభాతంలో భాసించే విశ్వాసం నీది.

కనుక, ముందు ముందు ఆశకు కూడా అతీతమైన కష్టాలను వడడం, రాతిరికన్నా మృత్యువు కన్నా నల్లనైనా అవమానాలను క్షమించడం, ఎదిరించడానికి కూడా వీలులేనట్లు కనబడే శక్తుల్ని

తృణీకరించడం,
ప్రేమించడం,
ఓర్మితో సహించడం,
శైథిల్యం నుండీ, జరనుండీ నవజీవనాన్ని సృజించుకోవడం,
చలించక పోవడం,
నీ మార్గంనుండీ తప్పుకొనకపోవడం,
నీరన పశ్చాత్తావంతో క్రుంగకపోవడం,
ఇవన్నీ అన్నీ నాలాగే నీవూ జ్ఞావకం ఉంచుకోవాలి సుమా! అని!
వీరేశలింగాన్ని "దేవత" అన్నాడు రామలింగారెడ్డి.

ఆ మహా మానవసాగరతీరాన నేను ఒకసారి నిలబడి ఆ "దేవత" కూ, నరదేవతల కందరకూ నమస్కరిస్తున్నాను.

(కృష్ణశాస్త్రి వ్యాసావళి 3. రాజహంస ప్రచురణలు, మద్రాను 1982.పే. 1-1

13.3 పాఠ్యసారాంశం

కందుకూరి వీరేశలింగం మహాపురుడు. ఆయన అభినవాంధ్ర శుభోదయ ప్రాప్తికి మూలపురుమడు. సంస్కర్త మాత్రమే కాదు ప్రవక్త, యుగకర్త. ఆయన ఒక గొప్ప సంస్థ అంటే చాలదు. సంస్థలన్నీ ఆయనే. ఉద్యమాలన్నీ ఆయనే. ఆయనే మంది, ప్రజ. కేవలం ప్రజకూడా కాదు- మానవత. మానవుడు, నవమానవుడు. ఆయన 'దేవత'

ఆకళింపు ప్రశ్నలు

వ్యాసం మొత్తంమీద వీరేశలింగం వ్యక్తిత్వాన్ని కృషినీ మీరు ఎట్లా అర్థం చేసుకున్నారో 75 వదాల్లో రాయండి.

....

....

....

....

....

....

....

....

13.4 తెలుసుకోదగిన అంశాలు

పాఠ్యం చదివారుకదా! ఇందులో కన్పించే ప్రత్యేకత ఏమిటి?

మొట్టమొదటగా తోచేది వీరేశలింగాన్ని స్మరించగానే ఎంతెంతో చెప్పాలని ఉంటుంది అన్న కృష్ణశాస్త్రి క్రమక్రమంగా విషయ తన్మయుడై ఒక ఆవేశాన్ని పొంది వీరేశలింగాన్ని గూర్చిన అతి సాధారణ విషయాలుకాక ఒక ఉజ్వలమైన భావచిత్రాన్ని మన ముందుంచారు.

"ఆయన విధవ వివాహములు చేయించెను. సంఘమును ఎదిరించెను" వంటి పాటను పాడటాన్ని ఆయన హేళన చేశారు. పాఠ్యపుస్తకాల్లోని మాటలను అప్పగించటాన్ని ఆయన ఎత్తిపొడిచారు.

ఒకక్రమ పద్ధతిలో వీరేశలింగం మూర్తిమత్వాన్ని చదివేవాళ్ల కళ్లముందు నిలిపారు. తన ఆవేశాన్ని మాటలలో పెట్టడంలో ఒక చోట చిన్న చిన్న వాక్యాలు - ఒక్కొక్కచోట కొన్ని పెద్ద వాక్యాలు; ఒకచోట తేటగా ఉండే తేలిక మాటలు-అంతలో ఫెళఫెళలాడుతూ పెద్దమాటలు; మధ్యమధ్య ఒకేవిషయాన్ని ఒకే అర్థం ఇచ్చే మాటల కూర్పు, అకస్మాత్తుగా ఇంగ్లీషు మాటలు ఆయన శైలి లక్షణాలు. సన్నిహితంగా, ఆత్మీయంగా పాఠకులను చేరదీసుకొని పలకరించే మాటల పలుకు బడుల వాడుకా గమనించవచ్చు. ఈ ఉదాహరణలు చూడండి.

"ఎంతో పని చేయవలసి ఉంది! ఏమో, ఎన్నేళ్లు జీవిస్తాడో! ఎటుచూసినా సమాజం కుళ్లి ఉంది, Aegean stables లాగు. అంతులేని మాలిన్యం త్వరగా త్వరగా, త్వరత్వరగా తాను ఎంతో పని చేసి మరీ వెళ్లిపోవాలి, ప్రతీ విషయమూ ప్రతీ ఒక్కనికీ, వాద ప్రతివాదాలు చేస్తూ, నచ్చచెప్పుతూ పోతానంటే ఎప్పటికి తేలడం? ఏంచేయడం. "చెయ్!" అంతే! "ఊఁ నడు!" అంతే! తొందర! తొందర! తొందర!"

"వీరేశలింగం మానవత.

అప్రతిహతమైన ఆయన బలమంతా ఆ మానవతలోనే ఉంది. ప్రబుద్ధమైన నవయుగ ప్రజాశక్తి అణువువంటి ఆ అర్భక మూర్తిలో ఇమిడి ఉండి, క్రుద్ధ గౌతమి లాగ, రుద్రప్రభంజనం లాగ, ఆటంకాలన్నీటినీ తుడిచిపెట్టి సాగిపోయింది"

"ఆయన పని ఏనాడో అయిపోయిందన్నమాట!
ఊహూ! - అది కాదండి."

"......ఆయన చేత అంతపని చేయించిందీ కరుణ
ఆమెను!
అది తొందర - impatience"

రచయిత భావతీవ్రతను ప్రకటించే పదాలు కొన్ని అనుకోని చోట్లు అకస్మాత్తుగా వినబడి మన అవగాహనకు పదును పెట్టడం కూడా కద్దు.

"రామ మోహన రాయలు అంటే 'విలియం బెంటింక్ సాయంతో సహగమనమును మాన్పించెను.'' అంటాం దిక్కుమాలిన text book లో అంతే ఉంది. **అప్పగించేస్తాం.** ".... ఇంకా ఎందుకు **ఆముదంలాగున** ఆ మాటే అనడం?"

"వీరేశలింగంది రాబోయే కాలం: ఆయన ప్రతి కక్షులది, **పాపం, పోయేకాలం!**"
'పోయేకాలం' ఇక్కడ 'రాబోయేకాలం' కు వ్యతిరేకంగా ఉద్దేశించినదే. అయినప్పటికీ దానికి వ్యవహారంలో ఉన్న అర్థంబట్టి చమత్కారంగా కుదిరింది.

చెబుతూ ఉన్న విషయానికి స్పష్టరేఖలు తీర్చటం కోసం ద్విజేంద్రలాల్ రాయ్, రవీంద్రనాథ ఠాగూరు వంటి వారి రచనలను స్మరించటం, Aegean stables లఅంటి పౌరాణిక ఘట్టాలను సంధానించటం వ్యాసకర్త నైపుణ్యాన్ని విద్వత్తునూ సూచిస్తుంది.
ఇందులో చెప్పిన అనేక భావాలు ఒకదాని మీద ఒకటి చిత్రవిచిత్రంగా సముద్రంలో కెరటాల మాదిరిగా వచ్చిపడుతున్నట్లు ఉండటం, వాటిని దేనికదిగా ప్రత్యేకంగా నిలబెట్టడానికి చిన్నచిన్న పేరాలుగా విడగొట్టి రాయటం కూడా గమనించవచ్చు.

వ్యాసం అంతా పూర్తి అయ్యేదాక ఒక ఇంద్రజాలం కమ్మి వేసినట్టుండి, చివరకు ఏదో ఒక చిక్కని అనుభవం ఏర్పడినట్లు అనిపించటం ఇటువంటి రచన ప్రత్యేకత.

అభ్యాసాలు చేయండి

కృష్ణశాస్త్రి శైలిలోని కొన్ని ప్రత్యేకతలను 25 పదాల్లో పేర్కొనండి.

....

....

....

....

13.5 ముఖ్య విషయాలను గుర్తుంచుకుందాం

- వీరేశలింగం మహాపురుషుడు. సంస్కర్త మాత్రమేకాదు ప్రవక్త యుగకర్త. ఆయన ప్రజ. కాదు మానవత నవమానవుడు.
- కృష్ణశాస్త్రి శైలి వచనంలోని కవిత్వశైలి. తన ఆవేశాన్ని మాటల్లోపెట్టడంలో ఒకచోట చ్చిచిన్న వాక్యాలు, ఒక్కొక్కచోట కాస్తా పెద్ద వాక్యాలు, ఒకచోట తేలికమాటలు మరొ చోట సంస్కృత మాసాలూ, శబ్దా మాధుర్య దృష్టితో చేసే వాక్యాలూ ఉంటాయి.

అభ్యాసాలకు మాదిరి జవాబులు

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి సాహిత్యవచనం అందులోనూ కవిత్వశైలి. నిర్భరమైన ఆవేశమూ, శబ్దదృష్టీ, ఆలంకారిక ప్రయోగాలూ ఆయన రచనావద్ధతిలో కన్పిస్తాయి. తన ఆవేశక్రమానికి తగినట్లు ఒకచోట చిన్నచిన్నవాక్యాలు వాడతారు. మరొకచోట పెద్ద వాక్యాలు వాడతారు. ఒకచోట తేలిక మాటలు వాడతారు. మరొక చోట సంస్కృత పదాలూ సమాసాలూ కుప్పిస్తారు. ఆయన శైలిలోని మరొక ముఖ్యగుణం పాఠకులను చేరదీసుకొని పలకరించే ఆత్మీయత. అందువల్ల ఆత్మముద్ర ఉన్న ఆత్మీయశైలిగా ఆయన శైలిని గుర్తిస్తారు.